

Дело C-336/19

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда**

Дата на постъпване в Съда:

18 април 2019 г.

Запитваща юрисдикция:

Grondwettelijk Hof (Белгия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

4 април 2019 г.

Жалбоподатели:

Centraal Israëlitisch Consistorie van België и др.

Unie Moskeeën Antwerpen VZW

Islamitisch Offerfeest Antwerpen VZW

JG

КН

Executief van de Moslims van België и др.

Coördinatie Comité van Joodse Organisaties van België. Section belge du Congrès juif mondial et Congrès juif européen VZW и др.

Встъпили страни:

LI

Vlaamse regering

Waalse regering

Kosher Poultry BVBA и др.

Global Action in the Interest of Animals VZW

Предмет на главното производство

Главното производство е образувано по няколко жалби за отмяна на Decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2017 houdende wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, wat de toegelaten methodes voor het slachten van dieren betreft (Декрет на Фламандския регион от 7 юли 2017 г. за изменение на Закона от 14 август 1986 г. за защитата и хуманното отношение към животните във връзка с разрешените методи на клане на животни, наричан по-нататък „Декретът от 7 юли 2017 г.“), подадени от Centraal Israëlitisch Consistorie van België и др., Unie Moskeeën Antwerpen VZW, Islamitisch Offerfeest Antwerpen VZW, JG, KH, Executief van de Moslims van België и др. и от Coördinatie Comité van Joodse Organisaties van België. Section belge du Congrès juif mondial et Congrès juif européen VZW и др.

Предмет и правно основание за отправяне на преюдициалното запитване

Преюдициалното запитване се отнася до въпроса дали забраната на клането без зашеметяване в случай на извършено във връзка с религиозен обред клане и въвеждането на алтернативен метод за зашеметяване за целите на такова клане по смисъла на Декрета от 7 юли 2017 г. са съвместими с правото на Съюза, и по-специално с член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от Регламент № 1099/2009 на Съвета от 24 септември 2009 година относно защитата на животните по време на умъртвяване, член 10, параграф 1 (свобода на религията), членове 20 и 21 (право на равенство и на недопускане на дискриминация) и член 22 (религиозно многообразие) от Хартата на основните права на Европейския съюз.

Запитването е отправено на основание член 267 ДФЕС.

Преюдициални въпроси

1. Трябва ли член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от Регламент (ЕО) № 1099/2009 на Съвета от 24 септември 2009 година относно защитата на животните по време на умъртвяване да се тълкува в смисъл, че на държавите членки е разрешено, чрез дерогация от предвиденото в член 4, параграф 4 от този регламент и с цел подобряване на хуманното отношение към животните, да приемат правила като предвидените в Decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2017 houdende wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, wat de toegelaten methodes voor het slachten van dieren betreft (Декрет на Фламандския регион от 7 юли 2017 г. за изменение на Закона от 14 август 1986 г. за защитата и хуманното отношение към животните във връзка с разрешените методи на клане на животни), които, от една страна, предвиждат забрана на клането на животни без зашеметяване, която се прилага и за извършеното по време на

религиозен обред клане, а от друга страна, въвеждат алтернативен метод за зашеметяване при извършвано по време на религиозен обред клане, основан на обратимото зашеметяване и на идеята, че зашеметяването не може да води до смърт на животното?

2. При утвърдителен отговор на първия преюдициален въпрос — нарушава ли член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от посочения регламент — при тълкуването му в посочения в първия преюдициален въпрос смисъл — член 10, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз?

3. При утвърдителен отговор на първия преюдициален въпрос — нарушава ли член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) във връзка с член 4, параграф 4 от посочения регламент — при тълкуването му в посочения в първия преюдициален въпрос смисъл — членове 20, 21 и 22 от Хартата на основните права на Европейския съюз, тъй като по отношение на животни, клането на които се извършва по специфични методи, предписани при определени религиозни обреди, е предвидена само обвързана с условия дерогация от задължението за зашеметяване (член 4, параграф 4 във връзка с член 2, параграф 2), докато поради причините, посочени в съображенията на Регламента, за умъртвяването на животни по време на ловни дейности, риболовни дейности, културни или спортни прояви са предвидени правила, съгласно които тези дейности не попадат в приложното поле на Регламента или спрямо тях не се прилага задължението за зашеметяване на животното при умъртвяването (член 1, параграф 1, втора алинея и параграф 3)?

Разпоредби на правото на Съюза и международни разпоредби, на което е направено позоваване

Членове 13, 26, 28—36, 49, 56—62 и 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз

Член 4, параграф 3 от Договора за Европейския съюз

Членове 10, 12, 15, 16, 20, 21, 22 и 52 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“)

Съображения 4, 11, 14, 15, 16, 18 и 20 и членове 1, 2, 3, 4, 7, 18, 20, 21 и 26 от Регламент (ЕО) № 1099/2009 на Съвета от 24 септември 2009 година относно защитата на животните по време на умъртвяване (ОВ L 303, 2009 г., стр. 1; наричан по-нататък „Регламент № 1099/1999“)

Членове 8, 9, 11 и 14 от Европейската конвенция за правата на човека

Членове 2, 18, 26 и 27 от Международния пакт за граждански и политически права

Членове 18 и 27 от Всеобщата декларация за правата на човека

Член 15 от Международния пакт за икономически, социални и културни права

Разпоредби на националното право, на които е направено позоваване

Членове 10, 11, 19, 21, 23 и 27 от Grondwet (Конституция на Белгия)

Членове 3, 14 bis, 15, 16, 36 и 45 от Wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren (Закон от 14 август 2016 година за защитата и хуманното отношение към животните) (B.S. [Belgisch Staatsblad] от 3 декември 1986 г., стр. 16382)

Членове 1, 3, 4, 5 и 6 от Decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2017 houdende wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, wat de toegelaten methodes voor het slachten van dieren betreft (Декрет на Фламандския регион от 7 юли 2017 година за изменение на Закона от 14 август 1986 година за защитата и хуманното отношение към животните във връзка с разрешените методи на клане на животни) (B.S. от 18 юли 2017 г., стр. 73317)

Decreet van het Waalse Gewest van 18 mei 2017 tot wijziging van de artikelen 3, 15 en 16 en tot invoeging van een artikel 45 ter in de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren (Декрет на Валонския регион от 18 май 2017 година за изменение на членове 3, 15 и 16 и за въвеждане на член 45 ter в Закона от 14 август 1986 година за защитата и хуманното отношение към животните) (B.S. от 1 юни 2017 г., стр. 60638)

Кратко представяне на фактите и на главното производство

- 1 На 7 юли 2017 г. Vlaams Gewest (Фламандският регион) приема въпросния декрет. Този декрет въвежда принципна забрана на клането на гръбначни животни без зашеметяване, включително и когато клането се извършва по време на религиозен обред. Освен това по отношение на метода за зашеметяване при ритуално клане декретът предвижда изискването зашеметяването да е обратимо и да не може да води до смърт на животното.
- 2 През януари 2018 г. жалбоподателите подават пред Grondwettelijk Hof (Конституционен съд, Белгия) жалби за отмяна на Декрета от 7 юли 2017 г.
- 3 Встъпили страни по делото са LI, Vlaamse regering (фламандското правителство), Waalse regering (валонското правителство), Kosher Poultry BVBA и др..

Основни доводи на страните в главното производство

4 В подкрепа на жалбите си за отмяна жалбоподателите се позовават по същество на нарушение:

(1) на Регламент № 1099/2009 във връзка с принципа на равенство и на недопускане на дискриминация, тъй като на вярващите евреи и мюсюлмани се отнемала предвидената в член 4, параграф 4 от Регламент № 1099/2009 гаранция, от която следвало, че ритуалното клане не може да се обвързва с условието за предварително зашеметяване, и тъй като в разрез с член 26, параграф 2 от този регламент Комисията не била своевременно уведомена за Декрета от 7 юли 2017 г;

(2) на свободата на религия, тъй като за вярващите евреи и мюсюлмани било невъзможно, от една страна, да колят животни в съответствие с предписанията на своята религия, а от друга страна, да купуват месо от животни, заколени в съответствие с тези религиозни предписания;

(3) на принципа на разделение на църквата и държавата, тъй като разпоредбите на Декрета от 7 юли 2017 г. установявали по какъв начин трябва да бъде изпълнен даден религиозен обред;

(4) на правото на труд и на свобода при избор на професия, на свободата на стопанската инициатива и на свободното движение на стоки и услуги, тъй като за колачите, извършващи религиозно клане, ставало невъзможно да упражняват професията си, а за месарите и месарниците — да предлагат на клиентите си месо, за което могли да гарантират, че е от животни, заклани в съответствие с религиозните предписания, и тъй като се нарушавала конкуренцията между кланиците в Vlaams Gewest (Фламандския регион) и кланиците в Brussels Hoofdstedelijk Gewest (регион Брюксел-столица) или в друга държава — членка на Европейския съюз, където клането на животни без зашеметяване било разрешено;

(5) на принципа на равенство и на недопускане на дискриминация, тъй като:

– вярващите евреи и мюсюлмани били третирани също като лицата, спрямо които не се прилагали никакви специфични, предписани от дадена религия правила по отношение на храните, без това да било обективно обосновано;

– лицата, които умъртвявали животните по време на ловни или риболовни дейности или на борба с вредители, и лицата, които умъртвявали животните посредством специфични методи за клане, предписани при даден религиозен обред, били третирани по различен начин, без това да било обективно обосновано, и

– вярващите евреи, от една страна, и вярващите мюсюлмани, от друга страна, били третираны еднакво, без това да било обективно обосновано.

5 В отговор на доводите, изложени от жалбоподателите, фламандското правителство и валонското правителство посочват следното.

(1) Според фламандското правителство член 26, параграф 2 от Регламент № 1099/2009 изрично предвижда възможността за държавите членки да приемат национални правила, насочени към осигуряване на по-голяма защита на животните по време на умъртвяване, по-специално във връзка с ритуално клане. С други думи, правото на Съюза не гарантирало, че спрямо ритуалното клане не може да се прилага задължението за предварително зашеметяване. Валонското правителство счита, че изложените от жалбоподателите доводи напълно лишават от смисъл член 26, параграф 2 от Регламент № 1099/2009.

(2) Фламандското правителство твърди, че от практиката на Европейския съд по правата на човека можело да се направи изводът, че свободата на религия не включва правото да се извършва собственоръчно клане на дадено животно в съответствие с религиозни предписания (ЕСПЧ, решение от 27 юни 2000 г., Cha'are Shalom Ve Tsedek c/y Франция, CE:ECHR:2000:0627JUD002741795). Това правителство счита също, че забраната на клането без зашеметяване, доколкото представлява намеса в свободата на религия, е необходима в едно демократично общество, основана е на императивна обществена потребност и е пропорционална на преследваните цели. Валонското правителство подчертава, че обжалваните разпоредби преследват легитимна цел, а именно подобряването на хуманното отношение към животните.

(3) Според фламандското правителство свободата на религиозно сдружаване не е пречка за държавата в рамките на организирането на задачи от обществен интерес да се намесва в извършването на богослужението, стига това да е съвместимо с религиозната хармония и толерантност. Според валонското правителство авторът на декрета изобщо не е имал намерение да подлага на преценка ритуалите и обредите на дадена религия.

(4) Според фламандското правителство общата забрана на клането на животни без зашеметяване не води до ограничение на правото на труд. Дори да било налице такова ограничение, то било обосновано от целта по време на клането животните да се предпазват от всяко страдание, което може да бъде избегнато. Според валонското правителство не е доказано, че жалбоподателите, които извършват кланична дейност, няма да оцелеят икономически, тъй като съответните правила не съдържали критерий, основан на гражданството или на страната на произход, и тъй като преследваната цел за хуманно отношение към животните била изрично посочена в член 13 ДФЕС. Освен това ограниченията на свободното

движение на стоки можели да бъдат обосновани от императивни съображения като опазването на околната среда.

(5) Според фламандското правителство не е налице дискриминация. Дори случаят все пак да бил такъв, обстоятелството, че Декретът от 7 юли 2017 г. не правел разграничение между лицата с еврейско вероизповедание и лицата, спрямо които не се прилагат специфични предписания по отношение на храните, било обективно обосновано, тъй като многобройни научни изследвания показвали, че клането на животни без предварително зашеметяване води до съществено накръняване на хуманното отношение към животните. Що се отнася до различното третиране в сравнение с ловните дейности, риболовните дейности и свързаните с борбата с вредители дейности, това правителство счита, че подобни дейности не могат да бъдат сравнени с извършваните от жалбоподателите дейности, тъй като с оглед на вида на подобни дейности не можело да се изпълни задължението за предварително зашеметяване.

В отговор на довода за дискриминация на вярващите евреи и мюсюлмани валонското правителство посочва, че обжалваните правила били подходящи за постигането на преследваната цел за хуманно отношение към животните и че различното третиране, на което жалбоподателите се позовавали, било обективно обосновано. Според това правителство контекстът във връзка с различното третиране в сравнение с ловните дейности, риболовните дейности и свързаните с борбата с вредители дейности се различава от контекста във връзка с клането на животни.

- 6 По същество LI счита, че обжалваният декрет не нарушава свободата на религия, тъй като еврейското вероизповедание не забранява клането на животни със зашеметяване. Освен това евентуалната разлика в третирането на умъртвяването на животни по време на ловни и риболовни дейности, от една страна, и клането в съответствие с религиозни обреди, от друга страна, била обективно обоснована, тъй като в първия случай не съществувала възможност за предварително зашеметяване на животното.
- 7 Според Global Action in the Interest of Animals VZW обжалваният декрет не нарушава принципа на разделение на църквата и държавата, зачита свободата на религията и е пропорционален на преследваната цел, а именно животните да се предпазват от всяка болка и страдание, които могат да бъдат избегнати.
- 8 Kosher Poultry bvba и др. подчертават, че клането на животни в съответствие с еврейските религиозни предписания отговаря в по-голяма степен на изискването за хуманно отношение към животните. Освен това предвидената в Регламент № 1099/2009 дерогация от задължението за клане със зашеметяване имала за цел да гарантира зачитането на свободата на религия.

Кратко представяне на мотивите за отправяне на преюдициалното запитване

Първи въпрос

- 9 Член 3 от Декрета от 7 юли 2017 г. предвижда, че дадено гръбначно животно може да бъде умъртвено само след предварително зашеметяване. Дерогации се прилагат в случаите на непреодолима сила, по отношение на ловни дейности, риболовни дейности и свързани с борбата с вредители дейности. Тази разпоредба предвижда също, че зашеметяването трябва да е обратимо и да не води до смърт на животното, когато клането на това животно се извършва по специфични методи, предписани при даден религиозен обред. С други думи, Декретът от 7 юли 2017 г. установява забрана на ритуалното клане без зашеметяване.
- 10 Правото на Съюза също предвижда ограничения във връзка с клането. Така съгласно Регламент № 1099/2009 по принцип при клане е налице задължението за зашеметяване на съответните животни. Това задължение е уредено в член 4, параграф 1 от този регламент, който предвижда, че „[ж]ивотните се умъртвяват само след зашеметяване в съответствие с методите и специалните изисквания относно прилагането на тези методи, съдържащи се в приложение I“. Ритуалното клане без предварително зашеметяване е допустимо въз основа на дерогация. По-специално член 4, параграф 4 от Регламент № 1099/2009 гласи, че изискванията на член 4, параграф 1 от този регламент не се прилагат при клане на животни посредством специфични методи, предписани при определени религиозни обреди, при условие че клането се извършва в кланица. Тази дерогация произтича от свободата на религията, гарантирана от Хартата.
- 11 Запитващата юрисдикция посочва, че съгласно член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от Регламент № 1099/2009 държавите членки разполагат с известна свобода на преценка относно приемането на национални правила, насочени към осигуряване на по-голяма защита на животните по време на умъртвяване в сравнение с предвидените в посочения регламент във връзка с областта на ритуалното клане. Съгласно член 26, параграф 2, втора алинея от Регламент № 1099/2009 държавите членки уведомяват Комисията за всички такива национални правила, което според запитващата юрисдикция е извършено.
- 12 С първия си преюдициален въпрос запитващата юрисдикция иска по същество от Съда да установи дали съдържащото се в Регламент № 1099/2009 правомощие на държавите членки да предвидят по-голяма защита на животните може да се тълкува в смисъл, че държавите членки могат да въведат обща забрана на клането без зашеметяване по смисъла на фламандския декрет. Всъщност, както посочват някои жалбоподатели, един от възможните начини на тълкуване би бил, че държавите членки не могат да прилагат член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от Регламент №

1099/2009 с цел да лишат от съдържание предвидената в член 4, параграф 4 от този регламент дерогация от задължението за клане със зашеметяване.

Втори въпрос

- 13 С втория си преюдициален въпрос запитващата юрисдикция иска да се установи дали при утвърдителен отговор на първия въпрос член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от посочения по-горе регламент — в случай че се тълкува в посочения в първия преюдициален въпрос смисъл — нарушава член 10, параграф 1 от Хартата, съгласно който всеки има право на свобода на религията.
- 14 Запитващата юрисдикция най-напред подчертава, че в основата на предвидената в член 4, параграф 4 от Регламент № 1099/2009 дерогация от принципното задължение за зашеметяване на животното преди клане е свободата на религията по смисъла на член 10, параграф 1 от Хартата.
- 15 Според запитващата юрисдикция въпреки това държавите членки могат да се отклоняват от посочената по-горе дерогация. Всъщност член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от Регламент № 1099/2009 позволява на държавите членки да дерогират предвиденото в член 4, параграф 4 от този регламент правило във връзка с подобряването на хуманното отношение към животните. В това отношение не са предвидени предели, които държавите членки са длъжни да спазват.
- 16 Запитващата юрисдикция обръща внимание на обстоятелството, че поради изложеното възниква въпросът дали член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от Регламент № 1099/2009 може да се тълкува в смисъл, че държавите членки могат да приемат правила като правилата на обжалвания декрет и дали при подобно тълкуване тази разпоредба е съвместима с гарантираната с член 10, параграф 1 от Хартата свобода на религията.

Трети въпрос

- 17 Някои жалбоподатели твърдят, че член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) от Регламент № 1099/2009 не е съвместим с принципа на равенство и на недопускане на дискриминация, гарантиран в членове 20 и 21 от Хартата, и с религиозното многообразие, гарантирано в член 22 от Хартата, ако тази разпоредба се тълкува в смисъл, че тя позволява на държавите членки да предприемат мерки като обжалвания декрет.
- 18 Запитващата юрисдикция подчертава, че Регламент № 1099/2009 предвижда само обвързана с условия дерогация от задължението за предварително зашеметяване при умъртвяването на животни по специфични ритуални методи на клане (член 4, параграф 4 във връзка с член 26, параграф 2 от Регламент № 1099/2009), докато спрямо умъртвяването на животни по време на ловни дейности, риболовни дейности, културни или спортни прояви е

това задължение изобщо не се прилага (член 1, параграф 3 от Регламент № 1099/2009).

- 19 В този контекст запитващата юрисдикция иска да се установи дали при утвърдителен отговор на първия преюдициален въпрос член 26, параграф 2, първа алинея, буква в) във връзка с член 4, параграф 4 от Регламент № 1099/2009 нарушава членове 20—22 от Хартата. С други думи, поставя се въпросът дали в този случай Регламентът води до необоснована дискриминация, тъй като държавите членки могат да ограничат дерогацията, предвидена за ритуално клане, докато, за разлика от това, умъртвяването на животни без зашеметяване е разрешено по време на ловни дейности, риболовни дейности, културни или спортни прояви.